

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-157.2024.10>

УДК 374.31:78.071.5

Оружа Л. В.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті здійснено теоретико-методологічний аналіз проблеми організації проєктної діяльності в умовах закладів позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку. Розкрито специфіку впровадження методу проєктів на заняттях музичного мистецтва як ефективного засобу формування ключових і предметних компетентностей здобувачів освіти.

Наведено тлумачення терміна «проєктна діяльність», що розглядають як цілеспрямовану, сплановану навчально-пізнавальну і творчу діяльність здобувачів освіти, яка здійснюється під керівництвом викладача, спрямовуючись на вирішення певної художньо-естетичної проблеми із обов'язковим отриманням кінцевого результату, тобто творчого продукту.

Проєктна діяльність у закладах позашкільної освіти характеризується добровільністю і мотивацією, оскільки участь у проєкті ґрунтується на внутрішньому інтересі здобувача освіти до музики, що забезпечує високий рівень досягнутих результатів. Не менш важливою особливістю проєктної діяльності вважається практико-орієнтованість, адже музичний проєкт завжди публічний, тому презентується у вигляді концерту, вистави, запису альбому тощо.

Зазначено, що проєктні технології забезпечують інтеграцію теоретичних знань і практичних виконавських навичок, а також сприяють формуванню ключових компетентностей.

Визначено педагогічні умови, етапи й організаційні форми реалізації музично-творчих проєктів. Обґрунтовано типологію проєктів (виконавські, дослідницькі, творчі, інформаційні), що адаптовані до особливостей освітнього процесу в позашкільній освіті. Наведено практичні рекомендації щодо методичного супроводу проєктної діяльності, спрямованої на розвиток творчого потенціалу, самостійності, соціалізації дітей і молоді.

Вказано, що організація проєктної діяльності в закладах позашкільної освіти на заняттях музичного мистецтва є важливим інноваційним ресурсом, який дає змогу якісно оновити зміст і форми освітнього процесу.

Ключові слова: проєктна діяльність, заклад позашкільної освіти, музичне мистецтво, проєктна методика, художньо-естетичне виховання, творча самореалізація, ключові компетентності.

Сучасний етап реформування національної системи освіти характеризується пошуком нових педагогічних підходів, спрямованих на формування гармонійно розвиненої, конкурентоспроможної особистості, здатної до самореалізації в динамічному соціокультурному середовищі. У цьому контексті особливого значення набуває позашкільна освіта, яка, володіючи унікальним потенціалом вільного вибору видів діяльності та гнучкості освітніх програм, створює сприятливі умови для розвитку творчих здібностей вихованців.

Заклади позашкільної освіти (ЗПО) художньо-естетичного напрямку,

зокрема музичні студії, гуртки вокального та інструментального мистецтва, стикаються з викликом модернізації традиційних форм навчання. Класичні репродуктивні методи, орієнтовані на передачу готових знань та виконавських навичок, поступово поступаються місцем інноваційним технологіям, серед яких провідну роль відіграє проектна діяльність. Організація проектної діяльності на заняттях музичного мистецтва дозволяє трансформувати освітній процес із пасивного засвоєння музичного матеріалу в активну творчу співпрацю, де вихованець стає суб'єктом власного розвитку.

Проблема впровадження проектних технологій в освіту є предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, які розглядаються: теоретичні основи методу проєктів закладені у працях Дж. Дьюї та В. Кілпатріка та ін.; психолого-педагогічні аспекти проектної діяльності висвітлено в роботах І. Єрмакова, О. Пехоти, В. Слабка, С. Сисоевої та ін.; специфіку музично-педагогічної освіти та розвитку творчого потенціалу досліджували В. Марченко, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Хижна та ін.; особливості діяльності закладів позашкільної освіти розкриті в працях О. Биковська, О. Єгорова, Н. Кардаш, Т. Сущенко та ін.

Водночас, незважаючи на значну кількість наукових розвідок, питання методики та організації проектної діяльності саме на заняттях музичного мистецтва в умовах позашкільної освіти залишається недостатньо розробленим, що й зумовило вибір теми дослідження.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному розкритті особливостей організації проектної діяльності вихованців закладів позашкільної освіти на заняттях музичного мистецтва.

Проектної діяльності в музичному закладі позашкільної освіти має певну специфіку, оскільки це цілеспрямована, планована навчально-пізнавальна та творча діяльність вихованців, що здійснюється під керівництвом педагога і спрямована на вирішення певної художньо-естетичної проблеми із обов'язковим отриманням кінцевого результату – творчого продукту.

На відміну від загальної середньої освіти, де проектна діяльність часто обмежена рамками освітньої програми, у позашкільній вона має низку специфічних рис як-от: *добровільність* та *мотивація*, коли участь у проєкті ґрунтується на внутрішньому інтересі дитини до музики, що забезпечує високий рівень її мотивації; *практико-орієнтованість*, коли результат музичного проєкту завжди має публічний характер – концерт, вистава, запис альбому, – що є потужним стимулом для юних музикантів; гнучкість часових рамок, оскільки позашкільна освіта дає можливість варіювати тривалість проєкту від мініпроєктів до довгострокових; соціальна спрямованість через соціалізацію вихованців, адже музичні проєкти у ЗПО передбачають взаємодію із соціумом – батьками, громадою, іншими колективами тощо.

Розглянемо більш детально типологію музичних проєктів у закладах позашкільної освіти, де ефективність організації проектної діяльності залежить від вдалого вибору типу проєкту, що відповідає віковим особливостям дітей та профілю гуртка. На нашу думку, на заняттях музичного мистецтва доцільно

використовувати такі проекти, як:

– *творчо-виконавські* (створення та презентація художнього продукту). Наприклад, постановка мюзиклу, організація тематичного концерту («Вечір джазу», «Музика бароко»), створення вокально-інструментального ансамблю для виступу на фестивалі, у результаті проведення такого заходу у дітей розвивається виконавська майстерність, сценічна культури, артистизм тощо;

– *дослідницько-пошукові* (вивчення певної музикознавчої проблеми, збір та аналіз інформації). Наприклад, запис пісень від старожилів «Музичний фольклор мого регіону», «Історія музичного інструменту», «Життєвий шлях видатного композитора» тощо. У результаті чого у дітей формуються аналітичні навички, розширюється музичний світогляд, виховується патріотизм.

– *інформаційно-цифрові* (використання засобів цифрових та інформаційних технологій для створення музичного контенту), наприклад, створення відеокліпу, запис підкасту про музику, музичне «блогерство» гуртка в соціальних мережах, створення електронної бібліотеки нот. У результаті – у дітей розвивається інформаційно-цифрова компетентність, медіаграмотність, навички роботи зі звукозаписуючими пристроями тощо;

– *ігрові та рольові* (моделювання ситуацій професійної музичної діяльності) – такі як: ділові ігри «Музичний продюсер», «прес-конференція з зіркою», квест «Таємниці оперного театру», після чого розвиваються комунікативні навички, організаторські здібності, вміння працювати в команді тощо.

Окремо розглядаючи етапність організації проектної діяльності, хочемо зазначити, що успішна реалізація музичного проекту вимагає чіткого дотримання технологічного алгоритму, який містить чотири основні етапи: організаційно-підготовчий, планування та розробка; практико-виконавський та презентаційно-рефлексивний.

Розглянемо детальніше ці етапи.

Щодо організаційно-підготовчого, то він передбачає мотивацію вихованців педагогом, формулювання проблем або тем, які є актуальними та доцільними для дітей. Викладач обговорює ідеї, визначає мету та кінцевий продукт, а також створює проблемну ситуацію (наприклад, «Наближається День матері, як ми можемо привітати мам мовою музики?»), допомога у формуванні робочих груп. Вихованці, в свою чергу, генерують ідеї («мозковий штурм»), добирають теми, розподіляють ролі (сценаристи, солісти, декоратори, звукорежисери та ін.).

Планування і розробка – другий етап, що зумовлює деталізацію плану дій, тобто вихованці визначають джерела інформації, добирають музичний репертуар, складають графік репетицій, а педагог виступає консультантом, допомагаючи дібрати твори, що відповідають технічному рівню виконавців. На цьому етапі важливо навчити дітей реально оцінювати свої можливості та час.

Практико-виконавський найтриваліший етап проекту, містить безпосередню роботу над створенням продукту, а саме: розучування партій,

репетиції, створення костюмів, запис фонограм, оформлення сцени. Загалом цей етап інтегрує індивідуальні та групові форми роботи, коли педагог координує процес, надає фахову допомогу (постановка голосу, аплікатура, диригування), але не підміняє активність здобувачів освіти. Найголовніше на цьому етапі – створення атмосфери співтворчості та взаємопідтримки.

Презентаційно-рефлексивний має на меті публічну демонстрацію результату (концерт, вистава, презентація відео) та аналіз виконаної роботи. Після завершення проєкту обов'язково проводиться обговорення: «Що вдалося найкраще?», «Які труднощі виникли?», «Чого ми навчилися?», все це дає змогу сформувати навички самооцінки та критичного мислення.

Для того, щоб проєктна діяльність на заняттях музичного мистецтва була результативною, необхідно забезпечити дотримання організаційно-педагогічних умов.

Перша умова – суб'єкт–суб'єктна взаємодія – відхід від авторитарного стилю керівництва, тобто педагог стає партнером, фасилітатором, натхненником тощо.

Друга – індивідуалізація та диференціація навчання, коли враховуються музичні здібності, інтереси та темперамент кожного вихованця при розподілі ролей у проєкті.

Третя – матеріально-технічне забезпечення, що зумовлює наявність якісних музичних інструментів, звукової апаратури, доступу до інтернет-ресурсів, забезпечуючи створення сучасного конкурентоспроможного продукту.

Четверта – міжпредметна інтеграція – відбувається залучення знань із літератури, історії, образотворчого мистецтва, інформатики, що сприяє цілісному сприйняттю художнього образу.

Для більш наочніше сприйняття розглянемо приклад реалізації дослідницько-творчого проєкту «Музична мапа України» в ансамблі народних інструментів.

Його мета полягає в популяризації української музичної культури, вивченні регіональних особливостей фольклору.

Вихованці досліджують музичні традиції різних регіонів (Гуцульщина, Полісся, Слобожанщина тощо), добираючи характерні твори, вивчаючи особливості їхнього виконання.

Завершується цей проєкт створенням інтерактивної концертної програми, де кожен номер супроводжувався мультимедійною презентацією та розповіддю про регіон.

У результаті створення цього спостерігається підвищення інтересу до народної музики, колектив стає більш згуртованим, розвиваються навички публічного виступу та дослідницької роботи.

Незважаючи на весь позитив від впровадження проєктної діяльності в навчально-пізнавальну роботу, можуть спостерігатися певні труднощі, зокрема:

– нерівномірність навантаження, коли активні діти беруть на себе все, а пасивні – відсторонюються;

– зниження уваги до технічної складової виконання, коли відбувається захоплення зовнішніми ефектами (костюми, шоу) – це шкодить музичній якості;

– конфліктні ситуації в групі.

Для запобігання негативного впливу вищеперерахованих факторів, необхідно знаходити шляхи подолання цих труднощів, а саме: чітко розподіляти зони відповідальності та проводити ротацію ролей; тримати фокус на музичній складовій як основі проєкту; використовувати тренінгові вправи на команду утворення та розвиток емоційного інтелекту.

Отже, організація проєктної діяльності в закладах позашкільної освіти на заняттях музичного мистецтва є потужним інноваційним ресурсом, що дає змогу якісно оновити зміст та форми навчально-виховної роботи. Проєктні технології забезпечують інтеграцію теоретичних знань та практичних виконавських навичок, а також сприяє формуванню ключових компетентностей (ініціативності, культурної обізнаності, уміння вчитися впродовж життя) та соціалізації особистості.

Перспективи подальшого розвитку проєктної діяльності в музичному позашкільлі пов'язані з активним впровадженням засобів цифрових технологій, розширенням мережевої взаємодії між закладами освіти та культурними інституціями, а також розробкою методичного забезпечення для дистанційної реалізації творчих проєктів.

Використана література:

1. Дьюї Дж. Демократія і освіта. Львів : Літопис, 2003. 294 с.
2. Єгорова О. І., Биковська О. В. Позашкільна освіта: міжнародний досвід і кращі практики громадянського виховання дітей і молоді. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. 148 с.
3. Кіппатрик В. Метод проєктів. Застосування цільової установки в педагогічному процесі. *Шлях освіти*. 1925. № 10. С. 18-25.
4. Марченко В. В. Інтеграція музичної освіти України в систему світової музичної освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених ДДПУ імені І. Франка*. 2022. Вип. 57. Т. 2. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика». С. 109-114.
5. Олексюк О. М. Музична педагогіка : навчальний посібник. Київ : КНУКіМ, 2006. 188 с.
6. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) : монографія. Київ : Освіта України, 2008. 272 с.
7. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі : зб. наук. пр. / редкол. : Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін. Запоріжжя. 2009. Вип. 1. 500 с.
8. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта і виховання : підручник. Київ : Педагогічна думка, 2013. 272 с.
9. Слабко В. М. Роль та місце дизайну у технологічній підготовці школярів. *Сучасні інформаційні та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. / редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця : «Планер», 2011. Вип. 27. С. 80-85.
10. Слабко В. М., Попович Н. Естетичні цінності в контексті формування транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2023. № 5-6 (129-130). С. 219-226.
11. Сущенко Т. І. Позашкільна педагогіка : навч. посіб. Київ : ІСДО, 1996. 144 с.
12. Barrett M. S. A Cultural Psychology of Music Education. *Oxford University Press*. 2011. 336 p.

References:

1. Diui Dzh. (2003). Demokratsiia i osvita. Lviv : Litopys [Democracy and education]. 294 s. [in Ukrainian].
2. Iehorova O. I., Bykovska O. V. (2017). Pozashkilna osvita: mizhnarodnyi dosvid i krashchi praktyky hromadianskoho vykhovannia ditei i molodi [Out-of-school education: international experience and best practices in civic education of children and youth]. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova. 148 s. [in Ukrainian].
3. Kilpatryk V. (1925). Metod proektiv. Zastosuvannia tsilovoi ustanovky v pedahohichnomu protsesi [Project Method. Application of Goal Setting in the Pedagogical Process]. *Shliakh osvity*. № 10. S. 18-25 [in Ukrainian].
4. Marchenko V. V. (2022). Intehratsiia muzychnoi osvity Ukrainy v systemu svitovoi muzychnoi osvity [Integration of Ukrainian music education into the world music education system]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskiy zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh DDPU imeni I. Franka*. Vyp. 57. T. 2. Drohobych : Vydavnychiy dim «Helvetyka». S. 109-114 [in Ukrainian].
5. Oleksiuk O. M. (2006). Muzychna pedahohika [Music pedagogy]: navchalnyi posibnyk. Kyiv : KNUKiM. 188 s. [in Ukrainian].
6. Padalka H. M. (2008). Pedahohika mystetstva (teoriia i metodyka vykladannia mystetskykh dystsyplin) [Art pedagogy (theory and methodology of teaching art disciplines)]: monohrafiia. Kyiv : Osvita Ukrainy. 272 s. [in Ukrainian].
7. Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkoli [Pedagogy of the formation of a creative personality in higher and general education schools]. (2009): zb. nauk. pr. / redkol. : T. I. Sushchenko (holov. red.) ta in. Zaporizhzhia. 2009. Vyp. 1. 500 s. [in Ukrainian].
8. Pustovit H. P. (2013). Pozashkilna osvita i vykhovannia [Extracurricular education and upbringing] : pidruchnyk. Kyiv : Pedahohichna dumka. 272 s. [in Ukrainian].
9. Slabko V. M. (2011). Rol ta mistse dyzainu u tekhnolohichnii pidhotovtsi shkolariv [The role and place of design in the technological training of schoolchildren]. *Suchasni informatsiini ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy* : zb. nauk. pr. / redkol. : I. A. Ziazium (holova) ta in. Kyiv-Vinnytsia : «Planer». Vyp. 27. S. 80-85 [in Ukrainian].
10. Slabko V. M., Popovych N. (2023). Estetychni tsinnosti v konteksti formuvannia transkulturnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva [Aesthetic values in the context of forming transcultural competence of future music teachers]. *Pedahohichni nauky : teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*. № 5-6 (129-130). S. 219-226 [in Ukrainian].
11. Sushchenko T. I. (1996). Pozashkilna pedahohika [Extracurricular pedagogy]: navch. posib. Kyiv : ISDO. 144 s. [in Ukrainian].
12. Barrett M. S. (2011). A Cultural Psychology of Music Education. *Oxford University Press*. 336 p. [in English].

L. ORUZHIA. Organization of project activities in out-of-school education institutions in musical art classes.

The article provides a theoretical and methodological analysis of the problem of organizing project activities in the conditions of out-of-school educational institutions of the artistic and aesthetic direction. The specifics of implementing the project method in musical art classes as an effective means of forming key and subject competencies of education seekers are revealed. The interpretation of the term "project activity" is given, which is considered as a purposeful, planned educational, cognitive and creative activity of education seekers, which is carried out under the guidance of a teacher, aimed at solving a certain artistic and aesthetic problem with the obligatory receipt of the final result, that is, a creative product.

Project activity in out-of-school educational institutions is characterized by voluntariness and motivation, since participation in the project is based on the internal interest of the education seeker in music, which ensures a high level of achieved results. An equally important feature of project activity is its practical orientation, because a musical project is always public, therefore it is presented in the form of a concert, performance, album recording, etc. It is noted that project technologies ensure the integration of theoretical knowledge and practical performing skills, and also contribute to the formation of key competencies. The pedagogical conditions, stages and organizational forms of implementing musical and creative projects are determined. The typology of projects (performing,

research, creative, informational) adapted to the features of the educational process in extracurricular education is substantiated. Practical recommendations are given on the methodological support of project activity aimed at developing the creative potential, independence, and socialization of children and youth.

It is indicated that the organization of project activity in extracurricular education institutions in musical art classes is an important innovative resource that allows for a qualitative update of the content and forms of the educational process.

Keywords: project activity, extracurricular education institution, musical art, project method, artistic and aesthetic education, creative self-realization, key competencies.